

Kurt Vonnegut

**Az ötös számú
vágóhíd**

Az ötös számú vágóhíd

AVAGY

A GYERMEKEK KERESZTES HADJÁRATA

SZOLGÁLATI TÁNC A HALÁLLAL

ÍRTA:

Kurt Vonnegut, Jr.

NEGYEDIK NEMZEDÉKBELI NÉMET-AMERIKAI,
AKI PILLANATNYILAG IGEN JÓ KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT ÉL
CAPE CODON

(BÁR TÚL SOKAT DOHÁNYZIK),

ÉS AKI MINT HARCKÉPTELENNÉ VÁLT

AMERIKAI GYALOGOS FELDERÍTŐ,

SOK-SOK ÉVVEL EZELŐTT, HADIFOGSÁGBA JUTVÁN,

A NÉMETORSZÁGI DREZDA BOMBÁZÁSOKOR

SZEMTANÚJA VOLT

„AZ ELBA FIRENZÉJE” PORRÁ ÉGÉSÉNEK,

DE ÉLETBEN MARADT, HOGY ELMONDHASSA

ENNEK TÖRTÉNETÉT

EZ A REGÉNY

NÉMILEG A TRALFAMADOR

TÁVIRATI-SKIZOFRÉN STÍLUSÁBAN ÍRÓDOTT,

EZ AZ A BOLYGÓ, AHONNAN

A REPÜLŐ CSÉSZEALJAK JÖNNEK.

BÉKE VELETEK.

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Kurt Vonnegut: *Slaughterhouse-Five or The Children's Crusade*
A Seymour Lawrence Book/Delacorte Press, New York, 1969
Copyright © 1969 by Kurt Vonnegut, Jr.
Jacket design by Paul Bacon
Author's photo © by Bossi
This translation is published by arrangement with Delacorte Press,
an imprint of The Random House Publishing Group,
a division of Random House, Inc.

Fordította: *Nemes László*

Utószó: *Szántó György Tibor*

Borítóterv: *Bíbor Gábor*

Hatodik kiadás

Hungarian translation
© by *Nemes László*, 1973, 1980, 1995, 2001, 2004, 2009

Hungarian edition
© by *Európa Könyvkiadó*, 1973
© by *Szépirodalmi Könyvkiadó*, 1980
© by *Maecenas Könyvkiadó*, 1995, 2001, 2004, 2009

honlap: www.maecenaskiado.hu

*Mary O'Hare-nek
és Gerhard Müllernek
ajánlom*

*A tehén bőgni kezd,
A gyermek felriad.
De kicsiny Jézusunk
Sírásra nem fakad.*

Többé-kevésbé mindez megtörtént. Ami a háborús részleteket illeti, azok mindenesetre meglehetősen valóságosak. Egy tagot, akit ismertem, *valóban* agyonlőttek Drezdában, mert elvitt egy teáskannát, ami nem az övé volt. Egy másik fickó, akit ugyancsak ismertem, *valóban* azzal fenyegette személyes ellenségeit, hogy a háború után felbérelt fegyveresekkel meggyilkoltatja őket. És így tovább. A neveket mind megváltoztattam.

Az is *igaz*, hogy 1967-ben Guggenheim-ösztöndíjjal (Isten fizesse meg) visszamentem Drezdába. Rettenetesen hasonlított az Ohio állambeli Daytonra, csak ott sokkal több a szabad térség, mint Daytonban. A drezdai talaj azonban bizonyára sok-sok tonna emberi csontlisztet tartalmaz.

Egyik régi, háborús bajtársammal, Bernard V. O'Hare-rel tértem oda vissza, és összebarátkoztunk a taxisofőrrel, aki kivitt minket a vágóhídhöz, ahová annak idején, mint hadifoglyokat, éjszakánként bezártak bennünket. A taxisofőrt Gerhard Müllernek hívták. Elmondta, hogy egy ideig amerikai fogságban volt. Megkérdeztük tőle, milyen az élet a kommunizmusban, mire ő elmondta, hogy eleinte rettenetes volt, mert nagyon keményen meg kellett dolgoznia mindenkinek, és mert fedél is alig került a fejük fölé, meg élelmük és ruhájuk is alig akadt. De most már sokkal jobban megy nekik. Van egy kellemes kis lakása, és a lánya kitűnő nevelésben részesül. Az anyja porrá égett a drezdai tűzvészben. Így megy ez.

Küldött később O'Hare-nek egy karácsonyi üdvözlőlapot, ez állt rajta szó szerint:

„Kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új évet kívánok Önnek, és úgyszintén a családjának, valamint barátjának is, és remélem, hogy a taximban még egyszer összeütközünk egy békés és szabad világban, ha a sors is úgy akarja.”

Különösen tetszik nekem az, hogy: „a taximban még egyszer összeütközünk”.

Tulajdonképpen rühellem elmondani, hogy mennyi pénzembe és gondomba és időmbe került ez a vacak kis könyv. Amikor huszonhárom esztendővel ezelőtt hazakerültem a második világháborúból, arra gondoltam, hogy milyen könnyű lesz nekem Drezda pusztulásáról írni, hiszen semmi egyebet nem kell tennem, csupán elbeszélni azt, amit láttam. És hát arra is gondoltam, hogy ez majd remekmű lesz, vagy legalábbis egy zsák pénzt fog hozni a konyhára, hiszen a téma olyan óriási.

Ám akkoriban Drezdáról alig néhány szót tudtam kipréselni az agyamból – semmi esetre sem eleget ahhoz, hogy egy egész könyvet hozzak össze belőle. És még most sem igen ömlenek belőlem a szavak, amikor pedig már egy vén szivar vagyok, telítve emlékekkel és Pall Mall cigaretták mérgeével, no meg a fiaim is felnőttek már.

Arra gondolok, mennyire használhatatlanok voltak a Drezdával kapcsolatos emlékeim, és mégis mennyire csábított Drezda, hogy írjak róla, és erről eszembe jut az ismert bökvers:

*Élt egy ember Törökhonban,
Szerszámjához így szólt zordan:
„Elherdáltad minden pénzem,
Tönkretetted egészségem,
S pisilni sem tudsz már mostan?”*

És eszembe jut ez a dalocska is:

*A nevem Yon Yonson,
Lakhelyem Wisconsin,
Munkahelyem fűrésztelep,
Ha az utcán megkérdeznék:*

*„Hát te ki vagy, és hogy hívnak?”
Erre én csak így felelek:
A nevem Yon Yonson,
Lakhelyem Wisconsin...*

És így tovább a végtelenségig.

Az évek során gyakran megkérdezték tőlem azok, akikkel összeakadtam az utcán vagy egyebütt, hogy min is dolgozom. Én pedig rendszerint azt feleltem: a legfőbb munkám az, hogy könyvet írok Drezdáról.

Egyszer elmondtam ezt Harrison Starrnak, a filmesnek, mire ő felvonta a szemöldökét, és megkérdezte:

– Ez valami háborúellenes könyv?

– Igen – feleltem. – Úgy hiszem.

– Tudja-e, mit szoktam mondani azoknak, akikről azt hallom, hogy háborúellenes könyvet írnak?

– Nem. Mit szokott mondani, Harrison Starr?

– Én erre azt mondom: „Miért nem ír helyette inkább egy gleccserellenes könyvet?”

Ezen, persze, azt értette, hogy mindig lesznek háborúk, s megakadályozni a háborúkat semmivel sem könnyebb feladat, mint feltartóztatni a gleccsereket. Ezt én is elhiszem.

És ha nem zúdulnak is ránk a háborúk olyan állhatatos állandósággal, mint a gleccserek, még akkor is ott leselkedik az öreg, közönséges halál.

Amikor még valamivel fiatalabb voltam, és azon a nevezetes drezdai könyvemen dolgoztam, azt kértem egyszer az egyik régi, háborús bajtársamtól, név szerint Bernard V. O’Hare-től, hogy hadd keressem fel. O’Hare kerületi ügyész volt Pennsylvániában. Én pedig író, Cape Codon. A háborúban mindketten közlegények voltunk, gyalogsági felderítők. Arra sose számítottunk, hogy sok pénzt keresünk majd a háború után, de végül is egész tisztességesen éltünk.

A Bell Telefon Társaság segítségével kutattam őt fel. Bellék e tekintetben ragyogóan működnek. Néha, késő éjszaka rám jön

ez a nyavalya, amihez két dolog kell feltétlenül: alkohol és telefon. Jól berúgok, és a lehelettemmel, melynek olyankor mustárgáz- és rózsaszaga van, elzavarom a feleségemet. Akkor aztán komor és előkelő hangon beleszólok a telefonba, és megkérem a központot, hogy kapcsolja nekem ezt vagy azt a barátomat, akitől már évek óta nem is hallottam.

Így kapcsoltak össze O'Hare-rel is. Ő alacsony, én meg magas vagyok. Olyanok voltunk a háborúban, mint Zoro és Huru. Együtt is estünk fogságba. Mondom neki a telefonba, hogy én vagyok. Nem esett nehezére, hogy elhiggye. Még ébren volt. Olvasott. A házában már mindenki aludt.

– Ide figyelj – mondtam neki –, Drezdáról írok könyvet. Az élményanyaggal kapcsolatban némi segítségre lenne szükségem. Arra gondoltam, mit szólnál hozzá, ha meglátogatnálak, eliszo-gatnánk és beszélgetnénk, és felidéznénk az emlékeket.

Nem nagyon lelkesedett. Azt mondta, nem sokra emlékszik. De azért menjek csak el.

– A könyv csúcspontja, úgy hiszem, a szegény jó öreg Edgar Derby kivégzése lesz – magyaráztam. – *Annyira* szembeszökő a dolog iróniája. Porrá ég egy egész város, és sok ezer és ezer ember veszti benne életét. És akkor ott, a romok között, letartóztatják azt az egy szál amerikai gyalogos katonát, mert elvitt egy teáskannát. És szabályszerű tárgyalást tartanak az ügyében, s utána egy kivégzőosztag agyonlövi.

– Ühm – felelte O'Hare.

– Nem gondolod te is, hogy valóban ez a történet csúcspontja?

– Én ehhez egyáltalán nem értek – mondta. – Ez a te szakmád, nem az enyém.

Én, akinek a kisujjamban van a fokozás és idegborzolás és jellemábrázolás és a könnyen gördülő párbeszéd és a feszültség-teremtés és összeütköztetés mestersége, jó néhányszor felvázoltam Drezda történetét. A legjobb vázlatot, amit valaha is készítettem, vagy legalábbis a legtetszetősebbet, egy fali tapétatekeres hátoldalára írtam.

A kislányom pasztellceruzáit használtam a munkához, min-

den egyes főbb szereplőhöz más és más színűt. A tapéta egyik végén kezdődött a történet, és a másikon végződött, és aztán ott volt még a papír teljes középső része, mely a történet közepének felelt meg. És a kék vonal metszette a piros vonalat, és aztán a sárga vonalat, majd a sárga vonalnak vége szakadt, mert az a szereplő, akit a sárga vonallal jelöltem, meghalt. És így tovább. Drezda pusztulását narancsszínűre satírozott függőleges sáv jelezte, és mindazok a vonalak, amelyek még életben maradtak, áthatoltak ezen a sávon, és kijöttek a másik oldalán.

A vége, ahol az összes vonal megszűnt, egy répafield volt az Elba partján, Halle közelében. Esett az eső. A háború Európában már néhány hete véget ért. Felsorakoztattak minket – orosz katonák őrizete alatt –, angolokat, amerikaiakat, hollandokat, belgákat, franciákat, kanadaiakat, dél-afrikaiakat, új-zélandiakat, ausztrálokat, ezreket és ezreket, akik épp most szűntek meg hadifoglyok lenni.

A mező másik oldalán meg ezer és ezer orosz, lengyel, jugoszláv meg hasonló állt, amerikai katonák őrizete alatt. És ott, az esőben cseréltek ki minket – egyet egyért. O'Hare meg én, és még egy csomó volt fogoly, felkapaszkodtunk egy amerikai teherautóra. O'Hare-nek semmiféle emléktárgya sem volt. Pedig majdnem mindenki összeszedett valamit. Én egy Luftwaffe-díszkardot, még most is megvan. Annak a veszett kis amerikainak, akit ebben a könyvben Paul Lazzarónak nevezek, volt egy literes fazékra való gyémántja és smaragdja és rubinja, meg még egy csomó hasonló vacka. A drezdai pincékben szedte össze, a halottaktól. Így megy ez.

Egy hülye angol, aki az összes fogát elvesztette valahol, egy vászonzsákban őrizte az emléktárgyát. A zsákot a lábfejemre helyezte. Minduntalan bele-belepillantott a zsákba, majd a szemét forgatta, és csaknem kitekerte azt a hosszú, vékony nyakát, hogy meglássa, nem lesi-e valaki mohó vágyakozással a zsákját. És aztán visszajettette a zsákot a lábfejemre.

Először azt hittem, hogy ez az ejtegetés csak véletlen. De tévedtem. Valakinek meg *kell* mutatnia, hogy mi van a zsákban, és úgy döntött, hogy énbennem megbízhat. Elkapta a pillantásomat, rám kacsintott, és kinyitotta a zsákot. Egy gipsz Eiffel-to

rony-modellt őrzött benne. Aranyszínűre mázolván. A tornyon óra is volt.

– Hát nem csodálatos? – lelkesedett.

Aztán elvittek minket repülőgépen egy franciaországi pihenőtáborba, ahol addig tömtek malátás és csokoládés tejturmixokkal és egyéb tápláló ételekkel, amíg pufók csecsemőkké nem híztunk valamennyien. Ezután hazaküldtek minket, és én feleségül vettem egy csinos lányt, aki ugyancsak olyan volt, mint egy pufók csecsemő.

És aztán gyerekeink születtek.

És most már mind felnőttek, én pedig egy vén szivar vagyok, telítve emlékekkel és Pall Mall cigaretták mérgeivel. A nevem Yon Yonson, lakhelyem Wisconsin, munkahelyem fűrésztelep.

Néhanapján, a késői órákban, amikor a feleségem már lefeküdt, megpróbálom felhívni telefonon egyik-másik régi lányismerősömet.

– Kisasszony – mondom a telefonközpontosnak –, meg tudná adni nekem Mrs. Ennek és Ennek a számát? Úgy hiszem, hogy itt és itt lakik.

– Sajnálom, uram. Ilyen nyilvántartásunk nincs.

– Köszönöm, kisasszony. Mindenesetre köszönöm.

És kiengedem a kutyát, vagy beengedem a kutyát, és elbeszélgetünk egy kicsit. Én tudomására hozom, hogy kedvelem, és ő tudomásomra hozza, hogy kedvel engem. Őt nem zavarja a mustárgáz- és rózsailleség.

– Derék fickó vagy, Sandy – mondom ilyenkor a kutyának. – Ugye te is tudod? Veled semmi bajom.

Néha bekapcsolom a rádiót, és meghallgatom a szöveges műsort Bostonból vagy New Yorkból. A gépzene egyszerűen nem bírom elviselni, ha már jócskán felöntöttem a garatra.

Előbb vagy utóbb aztán én is ágyba bújok, és a feleségem megkérdezi, hány óra van. Neki mindig tudnia kell a pontos időt. De néha fogalmam sincs róla, és azt felelem:

– Mít tudom én!

*

Olykor-olykor eltöprengek a tanulmányaimon. A második világháború után egy ideig a chicagói egyetemre jártam. Az antropológiai fakultásra. Abban az időben azt tanították, hogy egyáltalán semmi, de semmi különbség sincs az emberek között. Lehet, hogy még mindig ezt tanítják.

Meg azt is tanították, hogy senki sem nevetséges vagy rossz vagy undorító. Nem sokkal a halála előtt azt mondta az apám:

– Tudod-e, hogy sose írtál olyan történetet, amiben gazember szerepelt volna?

Azt válaszoltam neki, hogy ez is egyike azoknak a dolgoknak, amelyeket a háború után az egyetemen tanultam.

Miközben antropológusnak készültem, rendőri riporterként is dolgoztam heti huszonnyolc dollárért a hírneves Chicago Városi Hírszolgálati Irodánál. Egyszer áttettek az éjszakai műszakból a nappaliba, úgyhogy tizenhat órát húztam le egyfolytában. A város összes újságja előfizetőnk volt, meg az *Associated Press* meg a *United Press*, meg mind a többiek. Mi szállítottuk a híreket a törvényszékről és a rendőrkapitányságokról és a tűzoltóságtól és a Michigan-tónál működő parti őrségtől és az összes többi hasonló helyről. Az előfizető intézményekkel csőposta kötött össze minket, a sűrített levegővel működő csőhálózat Chicago utcái alatt húzódott.

A riporternek telefonon adták le az anyagukat a fülhallgatót viselő leíróknak, a leírók pedig stencilre írták a történeteket. Ezeket sokszorosították, és beletömködték a sárgaréz és bársony hüvelyekbe, melyeket aztán felzabáltak a pneumatikus csövek. A legkeményebb szívű riporternek és leíróknak nők voltak, akik a háborúba vonult férfiak munkáját vették át.

És az első riportomat éppen az egyik ilyen rámenős nősténynek kellett telefonon bediktálnom. Egy fiatal, leszerelt katonáról szólt, aki az egyik irodaházban kapott állást: egy régimódi liftet kellett kezelnie. A földszinti liftajtó csipkemintás vasrács volt. Vasrepkények indái kígyóztak ki és be a lyukakon. Egy vasból készült faágon két törpepapagáj kuksolt.

A leszerelt katona le akarta vinni az alagsorba a liftszekrét, becsukta az ajtót, és elindította lefelé a szerkezetet, de a jegygyűrije beleakadt azokba a díszítésekbe. Így hát ő maga felemelke-

dett a levegőbe, a fülke pedig leszállt, egyszerűen kiment alóla, és a liftszekrény teteje összelapította. Így megy ez.

Én betelefonáltam ezt az irodába, és az a nő, akinek a stencilre írás volt a dolga, megkérdezte:

– Mit szólt a pasas felesége?

– Még nem tudja – feleltem. – Csak most történt a baleset.

– Hívja fel, és szedjen ki belőle valami nyilatkozatot.

– Hogyan?

– Mondja neki azt, hogy maga Finn kapitány a rendőrségtől. És jelentse be, hogy szomorú hírt kell közölnie. Aztán tudassa vele a tényt, és figyelje meg, mit felel rá.

Megtettem. Az asszony pontosan azt mondta, amire számítani lehetett. Hogy van egy kisbabájuk. És így tovább.

Amikor visszamentem az irodába, megkérdezte tőlem a gépíró – persze már csak privát érdeklődésből –, hogy milyen volt az a szétlapított pasas, amikor szét volt lapítva.

Megmondtam neki.

– És ez feldúlta magát? – kérdezte. Egy Három testőr nevű csokoládészeletet evett éppen.

– Egy nyavalyát, Nancy! – feleltem. – Ennél sokkal rondábbakat is láttam a háborúban.

Már akkor is arról volt szó, hogy könyvet írok Drezdáról. Odahaza, Amerikában, akkoriban nem sok szó esett erről a légitámadásról. Nem sok amerikai akadt, aki tudta volna, hogy mennyivel rosszabb volt ez, teszem azt, Hirosimánál. Ezt akkor még én sem tudtam. Nem volt nagy hírverés körülötte.

Egy koktélpartin véletlenül említést tettem a chicagói egyetem valamelyik professzorának erről a bombázásról, úgy, ahogyan én láttam, meg a könyvről is, amit írni szeretnék róla. A professzor, valamiféle Társadalmi Lelkiismeret Bizottsága nevezetű szervezet tagja, beszélt nekem a koncentrációs táborokról, meg arról, hogy miként készítettek a németek szappant és gyertyát a megölt zsidók zsírából, és így tovább.

És én erre csak azt tudtam mondani neki:

– Tudom, tudom. *Tudom.*

*

A második világháború kétségtelenül nagyon megkeményített mindenkit. Belőlem is a General Electric sajtópropagandistája lett Schenectadyben, New York államban, valamint önkéntes tűzoltó egy Alplaus nevű faluban, ahol első lakásomat vásároltam. Az ottani főnököm olyan rámenős pasas volt, akihez hasonlót elképzelni se lehet. Előzőleg Baltimore-ban volt sajtóösszekötő alezredes. Abban az időben, amikor Schenectadybe kerültem, a főnököm a Holland Reformegyház tagja lett, az pedig nagyon is rámenős egyház.

Néha olyan megvető gúnnyal kérdezte, hogy miért nem kaptam tisztí rangot, mintha valami súlyos vétséget követtem volna el.

Sem a feleségem, sem én nem voltunk már olyan pufókok, mint a csecsemők. Azok voltak a mi sovány esztendeink. A baráti körünk egy csomó sovány, leszerelt katonából és sovány feleségükből állt. Úgy véltem, azok a legrendesebb leszerelt katonák Schenectadyben, a legkedvesebbek és a legmulatságosabbak, és azok gyűlölik leginkább a háborút, akik valóban harcoltak.

Írtam akkoriban egy levelet a légierőkhöz, a drezdai légitámadás részletei felől érdeklődtem, ki adta ki a parancsot, hány repülőgép vett benne részt, miért csinálták egyáltalán, milyen eredményt vártak tőle, és így tovább. Akitől választ kaptam, hozzám hasonlóan sajtópropagandista volt. Azt írta, sajnálja, de a kért információk még mindig szigorúan titkosak.

Felolvastam a levelét a feleségemnek, és azt kérdeztem:

– Titkosak? Úristen, *ki elől* titkolják?

Akkoriban az Egyesült Világ Államszövetségének a hívei voltunk. Most már nem tudom, mik vagyunk. Talán csak telefonálók. Jó sokat telefonálunk – én legalábbis azt teszem, a késő éjszakai órákban.

Néhány héttel azután, hogy telefonáltam öreg háborús bajtársamnak, Bernard V. O'Hare-nek, *valóban* el is mentem hozzá. Ez valamikor 1964 táján lehetett, mindenesetre a New York-i

Világkiállítás utolsó esztendejében. *Eheu, fugaces labuntur anni.**
A nevem Yon Yonson. Élt egy ember Törökhonban.

Két kislányt vittem magammal, Nannyt, a lányomat, és a legjobb barátnőjét, Allison Mitchellt. Még sohasem jártak Cape Codon kívül. Amikor megpillantottunk egy folyót, meg kellett állnunk, hogy odamehessenek a partjához, és elmerenghesse- nek egy kicsit. Sohasem láttak azelőtt ilyen hosszú és keskeny és sótlan vizet. A folyó a Hudson volt. Pontyok úsztak benne, és lát- tuk is őket. Olyan nagyok voltak, mint az atom-tengeralattjárók.

Láttunk vízeséseket is, hatalmas zuhatagokat, amint a szirtek- ről leugranak a Delaware völgyébe. Rengeteg minden megállí- tott bennünket, amit muszáj volt megnézni – de aztán tovább kellett menni, mindig tovább kellett menni. A kislányok fehér ünneplőruháskát és fekete lakkcipőt viseltek, így aztán az ide- genek mindjárt észrevehették, hogy milyen helyesek.

– Tovább kell mennünk, kislányok – nógattam őket. És men- tünk tovább.

És lement a nap, és megvacsoráztunk egy olasz vendéglőben, és aztán bekopogtam Bernard V. O'Hare gyönyörű kőházának fő- bejáratán. Úgy tartottam a kezemben a magammal vitt ír whiskys palackot, mint egy vacsorához hívó csengettyűt.

Megismerkedtem O'Hare csinos feleségével, Maryvel, őneki ajánlom ezt a könyvet. És ajánlom Gerhard Müllernek, a drezdai taxisofőrnek is. Mary O'Hare szakképzett ápolónő, ez pedig iga- zán gyönyörű női hivatás.

Mary megcsodálta a magammal hozott két kislányt, össze- hozta őket a saját gyerekeivel, és felküldte az egész társaságot az emeletre, hogy játsszanak, és nézzék a televíziót. Csak azután, hogy a gyerekek kimentek, érzékeltem, hogy Mary nem kedvel engem, vagy legalábbis *valami* nem tetszik neki ezzel az estével kapcsolatban. Udvarias volt, de hűvös.

– Milyen szép és lakályos ez a ház – mondtam, és valóban az is volt.

* Haj! Úgy elsuhanak az évek.

– Előkészítettem egy helyiséget, ahol nyugodtan beszélgethetnek, és ahol senki sem fogja zavarni magukat – közölte velünk az asszony.

– Helyes – feleltem, és magam elé képzeltem egy faburkolatú szobában két bőrfotel a kandalló előtt, ahol két öreg harcos elidögölhat és elbeszélgethet. Mary azonban a konyhába vitt miniket. Két egyenes támlájú széket állított a konyhaasztal mellé, melynek lapja olyan volt, mint a fehér porcelán. Az asztallapon csak úgy szikrázott a fölötte függő kétszáz wattos villanykörte visszfénye. Mary egy műtöt készített elő. Az asztalra pedig csak egyetlen poharat tett, azt is nekem. Elmagyarázta, hogy O'Hare a háború óta nem bírja az erős italt.

Így hát leültünk. O'Hare kínosan feszengett, de azt azért nem árulta el, hogy mi a baj. El sem tudtam képzelni, mi lehetett bennem az, ami Maryt így kiborította. Családos ember vagyok. Csak egyszer nősültem. Nem vagyok részeges. A férje ellen a háborúban semmi aljasságot sem követtem el.

Mary egy Coca-Colát töltött magának, óriási lármát csapott, ahogy a jégkockatartót hozzáverdeste a rozsdamentes acél mosogatóhoz. Aztán átment a ház egy másik részébe. De ott sem maradt nyugton. Fel-alá járkált az egész házban, kinyitotta és becsapta az ajtókat, még bútorokat is tologatott, hogy levezesse a mérgét.

Megkérdeztem O'Hare-től, hogy mit mondtam vagy tettem, amitől a felesége így viselkedik.

– Nincs semmi baj – felelte. – Ne törődj vele! Ennek semmi köze a te személyedhez.

Ez nagyon kedves volt tőle. De hazudott. Mindez igenis velem függött össze.

Így hát megpróbáltunk tudomást sem venni Maryról, és visszaemlékezni a háborúra. Néhányszor jót húztam a magammal hozott piából. Olykor-olykor kuncogtunk vagy elvigyorodtunk, mintha tényleg felidéztük volna a háborús történeteket, de semmi érdemleges nem jutott eszébe egyikünknek sem. O'Hare emlékezett egy fickóra, aki Drezdában, persze még a bombázás előtt, be szabadult valami borrhaktárba, s a végén talicskán kellett hazacipelnünk. Ez bizony édeskevés ahhoz, hogy könyvet írjak belőle. Én meg két orosz katonára emlékeztem, akik kirámoltak egy óra-

gyárat. Egy lovas szekeret raktak tele órával. Boldogok voltak és részegek. Újságpapírba sodort hatalmas cigarettákat szívtak.

Így álltunk tehát az emlékekkel, és Mary még mindig lármázott. Végül újra kijött a konyhába, még egy Coca-Coláért. Egy másik jégkockatartót vett ki a hűtőszekrényből, azt is jó hangosan a mosogatóhoz csapkodta, pedig volt kint is jég éppen elég.

Aztán felém fordult, hadd lássam, hogy mennyire dühös, és hogy ez a dühe nekem szól. Önmagával vitatkozott egész idő alatt, így hát az, amit akkor mondott, már csak egy sokkal hosszabb társalgás töredéke volt.

– Hiszen maguk akkor még kisgyerekek voltak – ezt mondta.

– Hogyan? – kérdeztem.

– Maguk a háborúban még kisgyerekek voltak... mint azok ott fenn, az emeleten!

Bólintottam, hogy ez bizony igaz. Valóban csacska szüzek voltunk a háborúban, a gyerekkornak épphogy a határán.

– De maga ezt nem így fogja megírni, ugye? – Ezt nem kérdésnek: vádnak szánta.

– Én... én nem is tudom – válaszoltam.

– De én tudom – folytatta az asszony. – Azt a látszatot fogja kelteni, mintha férfiak lettek volna, nem pedig kisgyerekek, és a szerepüket a moziban Frank Sinatra és John Wayne fogja játszani, vagy valamelyik másik csábmosolyos, háborúsdit imádó, ocsmány, kiöregedett szépfiú. És a háború egyenesen csodálatosnak fog látszani, hogy aztán még jó sok háborúban legyen részünk. És azokat majd megint a kisgyerekek fogják megvívni, mint ezek a kisgyerekek fenn az emeleten.

Végre megértettem. A háború miatt olyan dühös. Nem akarja, hogy háborúban gyilkolják le a gyerekeit vagy bárki más gyerekeit. És azt hitte, hogy a háborúkat részben a könyvek és a filmek segítik elő.

Erre én felemeltem a jobb kezemet, és a következő ígéretet tettem neki:

– Mary, én nem hiszem, hogy ezt a könyvemet valaha is befejezem. Eddig már legalább ötezer oldalt összeírtam, és mindet elhajítottam. De ha egyszer mégis befejezném, becsületszavam-

ra kijelentem: nem lesz benne se Frank Sinatra, se John Wayne számára szerep.

– Tudja, mit? – tettem még hozzá. – Azt a címet adom neki: *A gyermekek keresztes hadjárata*.

Ettől kezdve barátok lettünk.

Abbahagytuk O’Hare-rel az emlékek felelevenítését, bementünk a nappali szobába, és más dolgokról beszélgettünk. Kíváncsiak lettünk az igazi gyermekek keresztes hadjárata, így hát O’Hare utánanézett az egyik könyvében. A kötetet Charles Mackay, a jogtudományok doktora írta, és *Különleges népámítások és a tömegőrület* a címe. Londonban adták ki először, 1841-ben.

Mackaynek *mindegyik* keresztes hadjáratról rossz véleménye volt. A gyermekek keresztes hadjárata csak kevéssel rendítette meg jobban, mint a többi, alig valamivel tartotta hitványabbnak, mint a felnőttek tíz keresztes háborúját. O’Hare hangosan felolvasta ezt a csinos szakaszt:

A történelemnek tagadhatatlan tényekhez ragaszkodó lapjai arról tájékoztatnak minket, hogy a keresztes vitézek valójában tudatlan és vad emberek voltak, indítékaik csak a féktelen vallási vakbuzgóságban gyökereztek, s útjukat vér- és könnyáradat jelezte. A romantikus történetek ezzel szemben hosszasan taglalják jámborságukat és hősiességüket, s a legizőbb és legszenvedélyesebb hőfokon ábrázolják erényüket és nagylelkűségüket, azt a soha el nem múló dicsőséget, amit kivívtak maguknak, és a kereszténységnek tett óriási szolgálatukat.

Majd ezt olvasta fel O’Hare: *Mármost mi volt mind e küzdelmek nagy eredménye? Európa milliókat elpazarolt anyagi erőforrásaiból, s kétmillió lakosának vérért is; egy maroknyi viszálykodó lovag pedig mintegy száz esztendeig birtokában tarthatta Palesztinát!*

Mackay elmondta nekünk, hogy a gyermekek keresztes hadjárata 1213-ban kezdődött, amikor is két szerzetes kitalálta, hogy Németországban és Franciaországban gyerekekből hadsereget toboroz, és Észak-Afrikában rabszolgáknak adja el őket. Harmincezer gyerek jelentkezett abban a hitben, hogy Palesztinába mennek. *Nem vitás, hogy ezek csavargó és elhagyott gyerekek voltak, jegyezte meg Mackay, olyanok, mint akik általában elárasztják a nagyvárosokat, a bűn és vakmerőség melegágyában nevelődve, s bármire kaphatón.*

III. Ince pápa is azt hitte, hogy Palesztinába mennek, és megrendült: „Ezek a gyerekek ébren vannak, amíg mi alszunk!” – mondta.

A gyerekek nagy részét Marseille-ben rakták hajóra, és hajótörések következtében körülbelül ötven százalékuk a tengerbe veszett. A többiek elérték Észak-Afrikát, ahol is eladták őket.

Néhány gyerek, valami félreértés következtében, Genovában jelentkezett szolgálatra. Ott azonban nem vártak rájuk rabszolgahajók. A helyi derék emberek nyájasan ételt és szállást adtak nekik, kifaggatták, majd ellátták egy kis pénzzel meg sok tanáccsal, és hazaküldték őket.

– Éljenek a genovai derék emberek! – jegyezte meg Mary O’Hare.

Azon az éjszakán az egyik gyerek hálósobájában aludtam. O’Hare egy könyvet készített oda nekem az éjjeliszekrényre. Mary Endell írta: *Drezda története, színházi élete és képtára*. 1908-ban jelent meg, és a bevezetése így kezdődik:

Reméljük, hogy ez a kis könyv hasznosnak bizonyul. Arra tesz kísérletet, hogy az angol olvasóközönség mintegy madártávlatból megláthassa, hogyan fejlődött Drezda építészetileg olyanná, mint amilyen napjainkban; hogyan érte el zeneileg néhány ember zsenialitása révén mai virágzását; és felhívja a figyelmet bizonyos, a művészetben örök érvényűen korszakalkotó művekre, amelyek a város képtárát a tartós élményekre vágyó látogatók zarándokhelyévé teszik.

A továbbiakban a történelmi részből olvastam el egy szakaszt: *Erre, 1760-ban, a poroszok ostrom alá vették Drezdát. Az ágyúzás július 15-én kezdődött. A képtár tüzet fogott. Sok festményt átszállítottak Königsteinbe, de néhány képet súlyosan megrongáltak a bombák repeszei, nevezetesen Francesco Francia Krisztus megkeresztelése című alkotását is. Lángokban állt továbbá a Kreuzkirche fenséges tornya is, ahonnan éjjel-nappal figyelték az ellenség hadmozdulatait. Később le is dőlt a torony. A Kreuzkirche sajnálatos sorsával szöges ellentétben állt a Frauenkirche, melynek domború kőkupolájáról úgy leperegtek a porosz bombák, mint az eső. Frigyes végül is kénytelen volt abbahagyni az ostromot, amikor tudomására jutott, hogy legújabb hódításainak kritikus pontja, Glatz elesett. „Vissza kell vonulnunk Sziléziába, hogy el ne veszítsünk mindent.”*

*Drezda pusztulása mérhetetlen volt. Amikor Goethe fiatal diák korában meglátogatta a várost, még mindig szomorú romokat talált: „Von der Kuppel der Frauenkirche sah ich diese leidigen Trümmer zwischen die schöne städtische Ordnung hineingesät; da rühmte mir der Küster die Kunst des Baumeisters, welcher Kirche und Kuppel auf einen so unerwünschten Fall schon eingerichtet und bombenfest erbaut hatte. Der gute Sakristan deutete mir alsdann auf Ruinen nach allen Seiten und sagte bedenklich lakonisch: Das hat der Feind gethan!”**

A két kislány meg én másnap reggel átkeltünk a Delaware folyón, ott, ahol George Washington is átkelt rajta. Elmentünk a New York-i Világkiállításra, és megnéztük, hogy milyen volt a múlt a Ford Gépkocsi Társaság és Walt Disney szerint, és megláttuk, hogy milyen lesz a jövő a General Motors szerint.

Én pedig a jelenről faggattam magamat: mekkora a szélessége, mekkora a mélysége, s mennyi az, amit nekem kell belőle megőriznem.

Ezt követően néhány esztendeig az alkotó írás technikáját tanítottam az Iowai Egyetem híres Íróműhelyében. Néhányszor gyönyörűséges kalamajkába keveredtem, de aztán újra meg újra kikászálódtam belőle. Délutánonként tanítottam. Reggel írtam. Olyankor senki sem zavarhatott. A Drezdáról szóló nevezetes könyvemen dolgoztam.

És akkoriban történt, hogy egy Seymour Lawrence nevű derék ember három könyvre szóló szerződést ajánlott fel nekem. Én pedig azt feleltem rá:

– Oké! A három közül az első a Drezdáról szóló nevezetes könyvem lesz.

* „A Miasszonyunk templomának kupolájáról elem tárultak ezek az utálatos romok, a szép városi rendben szanaszét szórva; ekkor az egyházi magasztalni kezdte az építőmester művészetét, aki a templomot és a kupolát úgy képezte ki, hogy ily nemkívánatos esetben is bombabiztos legyen. Majd körbemutatott a jó sekrestyés a mindenfelé látható romokra, és gondterhelten, lakonikusan így szól: Ez az ellenség műve!”

A barátai „Sam”-nek szólítják Seymour Lawrence-t. Így hát én most azt mondom Samnek:

– Tessék! Itt a könyv, Sam.

Tudod, Sam, azért olyan rövid és zagyva és összevissza locsogó, mert hiszen egy tömegmészárlásról mi értelmes dolgot lehetne elmondani? Végül mindenkinek meg kell halnia, hogy sose mondjon vagy akarjon többé bármit is. A tömegmészárlás után legyen teljes a csend, s ez így is van mindig, ez alól csak a madarak kivételek.

És mit mondanak a madarak? Egy tömegmészárlásról semmi egyebet nem lehet mondani, csak olyasmit, hogy: „*Csip-csirip!*”

Megmondtam a fiaimnak, hogy soha, semmi körülmények között ne vegyenek részt tömegmészárlásban, és hogy semmiféle ellenség lemészárlásáról szóló hír ne keltsen bennük soha örömet vagy diadalérzetet.

Azt is megmondtam nekik, hogy ne dolgozzanak olyan cégnél, amely tömegmészárlásra való szerkezetet gyárt, és hogy fejezzék ki mélységes megvetésüket azok iránt, akik azt hiszik, hogy szükségünk van ilyen szerkezetekre.

Amint már mondtam: nemrégiben O’Hare barátommal újra ellátogattunk Drezdába. Mérheterlenül sokat nevtünk Hamburgban és Nyugat-Berlinben és Kelet-Berlinben és Bécsben és Salzburgban és Helsinkiben és Leningrádban is. Nagyon hasznos volt számomra az út, mert rengeteg hiteles háttérrel láthatam azokhoz a kitalált történetekhez, amelyeket majd később fogok megírni. Ezek közül az egyik az *Orosz barokk* lesz, a másik a *Nincs csókolózás*, egy másik a *Dollár bár*, és megint egy másik a *Ha még egyszer összeütközünk*, és így tovább.

És így tovább.

Arról volt szó, hogy a Lufthansa gépe Philadelphiából Bostonba, onnan pedig Frankfurtba repül. Úgy beszéltek meg, hogy O’Hare beszáll Philadelphiában, én meg Bostonban, és együtt repülünk tovább. De a bostoni reptér a rossz idő miatt nem fo-

gadhatta a gépet, így az Philadelphiából egyenesen Frankfurtba repült. És én egyszerre egy nem is létező személyyé váltam a bostoni ködben, és a Lufthansa még néhány nem is létező személyyel együtt begyömöszölt egy kocsiba, és elvitetett minket egy nem is létező éjszakára egy motelba.

Sehogy sem akart múlni az idő. Valaki játszott az órákkal, de nemcsak a villanyórákkal, hanem a rugós órákkal is. Egyet rándult a karórám kismutatója, s máris elmúlt egy esztendő, aztán újra megrándult a mutató.

Én ez ellen semmit sem tehettem. Földlakó vagyok, így hát el kell hinnem, amit az órák és a naptárak mondanak – bármi legyen is az.

Két könyvet hoztam magammal, a gépen akartam olvasni őket. Az egyik a *Beszéd a szélhez*, Theodore Roethkétől, és íme, ezt találok benne:

*Lassítva, új álomra ébrednek,
S mely nem riasztgat, érzem fátumom.
Hogy merre menjek, utam mondja meg.*

A másik könyvet Erika Ostrovsky írta: *Céline és látomása*. Céline derék katona volt az első világháborúban – mindaddig, amíg be nem tört a koponyája. Ettől kezdve nem tudott aludni, és hangokat hallott a fejében. Orvos lett belőle, nappal szegény embereket kezelte, és egész éjszaka groteszk regényeket írt.

Azt írta, hogy *semmiféle művészet nem jöhet létre, ha alkotója nem táncolt a halállal*.

Az igazság a halál – írta ez a Céline. – Harcoltam is ellene szépen, amíg csak tudtam... táncoltam vele, füzértáncot lejtettem vele, körülke-ringöztem... színes szalagokkal feldíszítettem, dédelgettem...

Az idő megszállottja volt Céline. Erika Ostrovsky a *Halál hitelre* egyik meghökkentő jelenetére utalt, amikor is Céline meg akarja állítani a zsúfolt utca nyüzsgő forgatagát. *Állítsák meg őket – sikoltja a papíron –, ne hagyják őket továbbmenni! Hé, dermesszék jéggel őket... egyszer s mindenkorra!... Hogy soha többé el ne tűnhessenek!*

Átnéztem a motelszobámba odakészített Bibliát, hogy elolvas-
sam a nagy pusztulásokról szóló történeteket. *Mikor a nap feljött
a földre, és Lót Coárba ért – olvastam –, kénköves és tüzes esőt bocsátott
az Úr az égből Szodomára és Gomorára, és elsüllyeszté azokat a városo-
kat, azt az egész vidéket, a városok minden lakóját és a föld növényeit is.**

Így megy ez.

Amint az köztudott, ama két város lakói gonosz emberek vol-
tak. A világnak jobb nélkülük.

És Lót feleségének persze megmondták, hogy ne tekintsen
hátra, oda, ahol azok az emberek éltek, ahol az otthonaik voltak.
De ő mégis hátratekintett, és én szeretem őt azért, mert az olyan
emberi volt.

Így hát Lót felesége sóbálvánnyá vált. Így megy ez.

Az embereknek nem volna szabad hátratekinteniük. Az aztán
bizonyos, hogy én többé nem teszem.

Most befejeztem a háborús könyvemet. Amit legközelebb fo-
gok írni, az majd mulatságos lesz.

Ez a könyv teljes kudarc, és annak is kell lennie, hiszen egy
sóbálvány írta. És így kezdődik:

FigyeljeteK csak:

Billy Pilgrim kiesett az időből.

És így végződik:

Csip-csirip?

* Károli Biblia